

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ בראשית מבה"ח מרחשון (התוועדות א), ה'תשל"א

יוצא לאור לש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשע"ז

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

החתן התי יהושע העשיל והכלה מרת חי' מושקא שיחיו צייטלין

לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת

בדרי"ח מרחשון, ה'תשע"ז

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

מרת איטה רות שתחי' צייטלין

הרה"ת ר' ישראל שמעון וזוגתו מרת חנה שיחיו קלמנסון

ולזכות זקניהם

מרת רבקה שתחי' צייטלין

הרה"ת ר' מרדכי צבי וזוגתו מרת מרים רבקה שיחיו גרינוולד

הרה"ת ר' אברהם יצחק וזוגתו מרת שרה רבקה שיחיו ששונקין

ולעילוי נשמת

אבי החתן הרה"ת ר' אהרן אליעזר ב"ר יהושע העשיל ז"ל

נפטר ב' מרחשון, ה'תשע"ז

ת' נ' צ' ב' ה'

ובלי לב ולב, כי סוף סוף הכל תלוי בברכת הוי, אבל בכ"ז צריך להיות התעסקות ממש ולא בדרך מהיכא תיתי בלבד.

וידוע מרז"ל (ברכות לה, ב) שצ"ל הנהג בהם מנהג דרך ארץ, ואז הוי נותן ברכתו ואספת דגנך תירושך ויצהרך. והרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם. מובן שלכל או"א צריך להיות קביעות עתים בתורה, ולאני"ש והתמימים הן בתורת הנגלה והן בתורת חסידות חב"ד, אבל בכל אופן צריך להיות ג"כ **עסק** בענין של פרנסה.

בטח האריכות בזה אך למותר, כיון שמבואר הענין בכמה וכמה ספרים, ומהם בהל' ת"ת לאדמו"ר הזקן. והשי"ת יתן לו ברכתו אשר **בעסק** מעט יקבל ברכה מרובה.

החותם בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה לו ולכל ב"ב שי

מ. שניאורסאהן

מוסג"פ קטע משיחת ש"ק מברכים ר"ח אלול.

ג.

[יום ועש"ק פ' חזון, ה' מנחם אב,
יום הסתלקות האר"י ז"ל, היתשמי"ג]

מכתביו וכו' נתקבלו, ות"ח.

בברכה להצלחה בכה"ע.

נתי מבי מוא"ו אלול. — ולפלא שאינו יודע **בע"פ ובלבו** — רפמ"א בתניא: "נצב עליו" וכו' "ויעמיק כו' ויארץ כו", יהי זה בכיסו בכתב (לבד בש"ק), כולל כיס הלב והי יצליחו.

ובלי לב ולב: ע"פ דברי הימים-א יב, לג ובפרש"י. ויק"ר פכ"ה, ב. וראה לקו"ת שלח מב, ריש ע"ד. דרושי ר"ה סג, ד. ובכ"מ. ואספת דגנך תירושך ויצהרך: עקב יא, יד. קטע משיחת ש"ק מברכים ר"ח אלול: נדפס בתו"מ התועדויות ח"ג (תשי"א ח"ב) ע' 285 ואילך. וש"נ.

ג.

נכתבה על מכתב כללי-פרטי בתאריך זה שנדפס בלקו"ש חכ"ד ע' 338 ואילך. קטעים אלו (מצילום האגרת) אל הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מו"ה אהרן אליעזר ש"י צייטלין. נדפס בתשורה (צייטלין, תשס"ז). אגרת נוספת אליו — אג"ק חכ"ז אגרת י"רצט (ע' ש). בכה"ע: = בכל הענינים.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון הבעל"ט, הננו מוציאים לאור התוועדות א דש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון ה'תשל"א — הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

אטרו חג הסוכות, ה'תשע"ז,
מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2016 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5777 • 2016

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

ולא ראשך, אבל ככל הצריך לזה שתהי' היגיעת כפים כדבעי צריך להשתמש גם בשכל שבראש ובהשימת לב הדרושה, ולא לבד שאין מזה סתירה להצלחה בעבודת השם אלא אדרבה כשמסדרים הדבר כדבעי הרי זה גם סיוע שתהי' גם עבודת השם כדבעי, כי אי אפשר להיות מסודר במקצוע אחד כשבמקצוע השני שורר בלתי סדר, בשעה ששני המקצועות הם שייכים זל"ז באדם אחד.

מוסגי'פ העתק מכתבי לאגודת נשי ובנות חב"ד, ומטובו למסור לזוגתו תחי' בהסברה המתאימה, ובטח בזמנים הפנוים מעבודת הבית והעסק תנצל כשרונותי' להשפיע על סביבתה, עי"ד השפעתה בהיותה ב... ואולי עוד יותר, בברכה לפרנסה בהרחבה ובמנוחה ולהצלחה בכל ענייניהם.

ב

בי"ה, ט"ז אלול ה'תשי"א
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח ווי"ח אי"א נו"נ וכ"ו מהור"צ הלוי שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו, אשר בו כותב איך שלמד בפולין בישיבת תומכי תמימים ואח"כ בא לאה"ק ת"ו, ומתאר אופן פרנסתו עתה, אשר חושב הוא כי הכל הוא בהשגחה פרטית ובמילא מחכה שיתעורר לו רצון עז לאיזה ענין שיהי' ואז מתעסק בו, וכל זמן שאין לו רצון עז ותשוקה עצומה עושה פרנסתו בדרך מהיכא תיתי. ושואל אם זו הדרך.

הנה לדעתי אין זו הדרך כלל וכלל, כי וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה כתיב, שצריך להתעסק בענין של פרנסה, ואף שצריך להיות בזה בלי חמימות

מכתבי לאגודת נשי ובנות חב"ד: כנראה הכוונה לשיחה שנאמרה לנשי ובנות חב"ד, מוציא שבת בראשית תשי"ד (נדפסה בתו"מ התועדויות ח"י — תשי"ד ח"א — ע' 139 ואילך. וש"נ).

ב

מצילום האגרת. נדפסה בלקו"ש חל"ט ע' 295 ואילך. תשורה (הנדל, תשנ"ח; הבר, תשס"א).

מהור"צ הלוי: מהור"ר ישראל צבי הלוי הבר. אגרות נוספות אליו — אג"ק ח"ג אגרות ד'שסו, ובהנסמן בהערות שם.

שלמד בפולין בישיבת תומכי תמימים: ראה תולדות חב"ד בפולין ליטא ולטביא ע' תמא. וש"נ.

וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה כתיב: פ' ראה טו, יח.

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מר"חשון, ה'תשל"א.

— התועדות א —

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. ידוע בנוגע למעלת חודש תשרי, שנוסף לכך שהוא "מרובה במועדות"¹, הרי הוא גם חודש כללי, היינו, שכל המועדים שבו הם ענינים כלליים שמהם נמשך על כל השנה כולה.²

וכידוע המשל על זה³ — לאדם שנוסע למקום מרכזי שיש בו "שוק" שאליו מתאספים כולם כדי לקנות דברים הכי טובים, אלא שכל זמן היותו טרוד ברכישת כל הדברים, אין לו פנאי לעיין ולבחון את טיב הסחורה כו', ורק לאחר שחוזר לביתו, אזי מתחיל לפרק ולפתוח את החבילות ("פאָנאַנדער-פּאַקן די פּעקלאַך") שרכש במשך זמן הנסיעה; ודוגמתו בנמשל, שבימי המועדים של חודש תשרי רוכשים ריבוי ענינים עבור כל השנה כולה, אבל עדיין אין זמן לבחון אותם כו', ורק למחרת שמח"ת, סיום המועדים, שאז מתחיל הענין ד'ויעקב הלך לדרכו"⁴, אזי מתחילים לעיין ולבחון את כל הענינים שרכשו במשך חודש תשרי, על מנת לנצלם ולהשתמש בהם במשך כל השנה כולה.

ב. ובענין זה יש עילוי מיוחד בקביעות שנה זו — שנוגע לאופן עבודת האדם:

ובהקדים — שכללות הענין דקביעות השנה קשור עם עבודת האדם למטה דוקא, שהרי זהו ענין שתלוי בכ"ד של מטה שהם אלו שקובעים אימתי ראש חודש, כמ"ש⁵ "אשר תקראו אותם", אתם (חסר) כתיב, "אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין"⁶, וכדאיתא במדרש⁷ שהקב"ה אומר למלאכי השרת "אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה כו". אך לכאורה אינו מובן: איך שייך לומר שלמעלה לא יודעים אימתי

1) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ב ס"ב. 74. וש"נ.

2) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו.

3) סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרע"ח ע' רעה. תש"ב ע' 49. ועוד.

4) ר"ה כה, א.

5) דבר"פ פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.

3) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 313. תש"ז ע' 74. וש"נ.

4) ויצא לב, ב. וראה שיחת שבת בראשית תרצ"ו ס"ג (סה"ש תרצ"ו ע' 43). וש"נ.

5) אמור כג, ב"ד. שם, לז.

6) ר"ה כה, א.

7) דבר"פ פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.

ר"ח — הרי למעלה הכל גלוי וידוע, וא"כ, גם קידוש החודש, הן כשנעשה ע"פ הראי', והן כשנעשה ע"פ החשבון, צ"ל גלוי וידוע למעלה, ומהו הצורך לשאול אצל ב"ד של מטה דוקא?

והביאור בזה — שזהו ע"ד הענין ד"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁸, שזהו ענין שתלוי בבחירת האדם למטה, וכיון שגם קביעות החודש הו"ע הקשור עם יראת שמים, לכן אינו "בידי שמים", אלא תלוי בב"ד של מטה דוקא.

אמנם, גם בנוגע ליראת שמים כתיב "מי יתן והי' לבבם זה להם ליראה גו"⁹, וידוע הפירוש הפנימי בזה¹⁰, ש"בחי' מי הוא א"ס ב"ה הסוכ"ע שאינו מושג כלל", "בחי' סתימו דכל סתימין, ששם יש כח זה להמשיך בהם היראה, אע"פ שבידי שמים אין בחינה זו" ("כי שמים נקראו המדות עליונות שבהן ועל ידן התנהגות העולמות .. אבל יראת שמים אינו תולה בבחינות אלו, כ"א בבחי' שלמעלה מהמדות עליונות דלאו מכל אילין מדות איהו כלל").

[ועפ"ז יש לכאר גם מה ששולחים לאדמו"ר "פדיונות" גם בנוגע לעניני יראת שמים¹¹ — דלכאורה אינו מובן: איך שייך לבקש שיתנו לו יראת שמים, בה בשעה ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" — דכיון ש"הנשיא הוא הכל"¹², יש ביכלתו להגיע לדרגא שלמעלה גם מבחי' "שמים", ולהמשיך משם היראה שאינה "בידי שמים"].

ומזה מובן שגם הענין דקביעת החודש (שקשור עם יראת שמים) ישנו למעלה (ונמשך משם), אלא ששם הוא במקום ודרגא שלמעלה מגילוי, והיינו, שמה שענין זה אינו למעלה (שלכן צריך לשאול אצל ב"ד של מטה), הרי זה רק בנוגע לענין הגילוי [נוכחו בנוגע לענין דיראת שמים שאינו "בידי שמים", שזהו רק בנוגע לענין הגילוי, כדיוק לשון חז"ל¹³ "צדיק ורשע לא קאמר", היינו, שאין זה בא באופן של אמירה בגלוי¹⁴], אבל בודאי ישנו ענין זה למעלה, אלא שהוא בהעלם, למעלה מגילוי.

ונמצא, שע"י קביעות החודש מתגלית דרגא נעלית יותר שהיא בבחי' סתים, כמו בחי' "מי" (כנ"ל), שזהו הגילוי שיהי' בביאת המשיח, שיגלה הבחי' דסתים כו'; ולאידך גיסא, הרי זה ענין שנמשך למטה באופן שנוגע

ועל זה באה ההוראה, שאין להתגרות ברשע כו', ולכן, כאשר אומות העולם אומרים לישראל "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים", צריך להתייחס אליהם ולהשיב על טענתם, אבל המענה צריך להיות ע"פ התורה: "בראשית ברא אלקים וגו'", "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו .. וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

וזוהי הוראה שנוגעת לכל הדורות, גם בזמננו, שכאשר "רגשו גוים", צריכים להשיב להם ולומר להם את האמת — ש"בראשית ברא אלקים וגו'", "בשביל ישראל שנקראו ראשית וכו"¹⁵, וכאשר אומרים זאת בתוקף המתאים, אזי מתבטלת טענתם וכו"¹⁶.

(61) פרש"י ורמב"ן עה"פ. ובכ"מ. (62) חסר הסיום (המור"ק).

הוספה

א

בי"ה, כי מ"ח תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי להוודע מהשפעתו הטובה בסביבתו ובמקום מגורו החדש בימי חדש תשרי העבר הן בהמשכת השמחה והן בהמשכת היראת שמים, ויהי"ר מהשי"ת אשר תמיד ישלוט בביתם רוח שמחה ושלוש אמיתיים עד כדי שיהי' טופח על מנת להטפיה בכל סביבתם להפיץ גם בה אורה ושמחה.

לפלא שכל הזמן לא כתב מאופן סידורו הטוב במקור פרנסתו עתה שבטח משתדל בזה להתאים זמניו וסדר היום שלו כפי דרישת עסק זה, כי לא לבד בעניני שמים צריך להיות עובד באמונה אלא גם בעסק הפרנסה, שאף שאין צריכים להיות מושקע בזה בכל חב"ד שבמוחין וכמרו"ל יגיע כפיך כי תאכל

א

טופח על מנת להטפיה: לשון חז"ל — ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.
וכמרו"ל יגיע כפיך כי תאכל ולא ראשך: תהלים קכח, ב. וראה לקו"ת שלח מב, ריש ע"ד.
חוקת טו, ג. דרושי ר"ה סג, ד. ובכ"מ.

(8) ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י (12) פרש"י חוקת כא, כא.
(9) ואתחנן ה, כו. (13) גדה טז, ב.
(10) לקו"ת במדבר טו, א"ב. (14) ראה שעה"ת (לאדמו"ר האמצעי)
(11) ראה גם תור"מ חמ"ט ע' 131 ואילך. ח"א יח, ג. כד, ד ואילך. תור"ח בראשית ל, ד.
תולדות יד, ג ואילך.
וש"נ.

עדיין אינו מובן "מה טעם פתח בבראשית", היינו, שלא זו בלבד שהתורה מספרת (לא רק אודות המצוות שנצטוו ישראל, אלא) גם הענין ד"בראשית ברא אלקים וגו'", אלא עוד זאת, שענין זה הוא פתיחת התורה.⁵²

יד. הביאור במענה "ד"כח מעשיו הגיד לעמו", שיש בזה ב' ענינים: (א) הסברה לבנ"י עצמם ("הגיד לעמו") שלא יקשה בעיניהם איך ניתנה להם נחלת אחרים, (ב) שידעו מה להשיב על טענת אומות העולם⁵³ — נכלל בשיחה שהוגעה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש ח"י בתחלתו הערה 8.

טו. אך עדיין יכולה להתעורר שאלה אצל תלמיד ממולח: מהו החיוב להשיב לאומות העולם על טענתם?

והמענה לזה מרמז רש"י בהזכרת שמו שם בעל המאמר — רבי יצחק:

איתא בגמרא⁵⁴: "אמר רבי יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו וכו'".

וכיון ששיטתו של רבי יצחק היא שאין להתגרות ברשע כו' (אף שיש תנאים שסוברים אחרת), הרי מובן שכאשר אומות העולם באים וטוענים "לסטים אתם", אזי צריך להשיב להם על טענתם.⁵⁵

ולהעיר, שביאור זה הוא בהוספה על ביאור הצ"צ⁵⁶ ש"ר' יצחק אמר כן על שם בחינת שרשו שהוא מבחינת צחוק ותענוג העליון אשר צחוק עשה לי אלקים⁵⁷, שהוא נמשך דוקא מביטול היש וכו' (וענין זה קשור גם עם העילוי דאתהפכא חשוכא לנהורא⁵⁸ שנעשה ע"י כיבוש ארץ ישראל מאוה"ע — נטלה מהם ונתנה לנו"), כפי שיהי' בשלימות לעתיד לבוא.

טז. וההוראה מזה:

ישנם הטוענים שלא צריך להתחשב — ובודאי שלא צריך לעשות "ענין שלם" — מזה ש"רגשו גוים גו"⁵⁹, שהרי "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו"⁶⁰.

לכל אחד ואחת מישראל, הן בנוגע לר"ח עצמו, ששייך גם לנשים, כפי שמצינו שר"ח הוא יו"ט לנשים שנוהגות שלא לעשות מלאכה בר"ח¹⁵, והן בנוגע לשאר ימי החודש, שנוגע לכל אחד ואחת לידע הקביעות של בר"מצוה ובת"מצוה, וכן בנוגע ליום ההולדת בכל שנה.

ג. ובכן, המעלה המיוחדת בקביעות שנה זו לגבי שאר השנים היא — שמיד לאחר שמח"ת בא שבת בראשית:

העבודה של פירוק החבילות שמתחילה לאחר שמח"ת היא בדרך כלל בימות החול, ואילו בקביעות שנה זו מתחילה עבודה זו ביום הש"ק.

וכיון שביום השבת "כל מלאכתך עשוי"¹⁶, וכל ענינו הו"ע המנוחה — הרי גם העבודה של פירוק החבילות היא מתוך מנוחה, ובאופן כזה ממשיכים זאת בכל השנה כולה עד לעשי' בפועל (שזהו הדיוק ד"כל מלאכתך עשוי").

ועי"ז זוכים לימות המשיח, שאז תהי' כללות העבודה באופן של מנוחה, כמ"ש הרמב"ם¹⁷: "מפני זה נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כו'".

* * *

ד. יש כאלו שקשה להם הענין של מחיאת כפים בשבת ויו"ט, ולכן, עד לפני כמה שנים היו נוהגים לעשות זאת באופן של שינוי¹⁸, ומובן איזה "פנים" יש לשמחה כזו...

אבל, כבר ידועה התשובה של ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש¹⁹ שמותר הדבר ע"פ הלכה. והיינו, שנוסף לכך שכן הוא "מנהג ישראל" ש"תורה היא"²⁰, ועד שמנהג מבטל הלכה (כדאיתא בירושלמי²¹), הרי זה מתאים גם ע"פ הלכה.

וענין זה נוגע גם לשבת, שגם בו צ"ל ענין השמחה, כי, אע"פ

15) ראה פדר"א פמ"ה. הובא בטוואר"ח סתי"ז. אוה"ת תשא ע' איתתקפה ואילך.
16) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.
17) ה' תשובה פ"ט ה"ב.
18) כ"ק אדמו"ר שליט"א הראה בידיו הקי' — שמקישים חלק החיצון של יד שמאל על חלק הפנימי של יד ימין.
19) שו"ת מנח"א ח"א סכ"ט. וראה גם תו"מ חמ"ח ע' 101. וש"נ.
20) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז אר"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
21) יבמות פ"ב ה"א. ב"מ פ"ז ה"א — הובא בפוסקים. וראה בארוכה שד"ח כללים מערכת המ' כלל לז"ח.

52) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 3 הערה 8.
53) ועוד ענין בזה: ההסברה לבנ"י נוגעת רק בשעה שהולכים לכבוש את ארץ ישראל, שלא יחששו שיש בזה משום גזל, משא"כ לאחר ששבו והתיישבו בה. ולכן מוסיף רש"י שענין זה נוגע גם לכל הזמנים שלאח"ז — "שאם יאמרו אומות העולם לישראל כו'".
54) ברכות ז, ב.
55) ראה גם לקו"ש ח"כ ריש ע' 541.
56) אוה"ת שם ע' רנו.
57) וירא כא, ו.
58) זח"א ד, א.
59) תהלים ב, א.
60) שם, ד.

ששבת הו"ע העונג²², הרי אין הכוונה בזה לשלול את ענין השמחה, אלא שהשמחה כלולה בענין העונג²³.

עד כאן — מאמר המוסגר.

*

ה. יש ענין נוסף בשבת בראשית — שהוא שבת מברכים חודש מרחשון.

וע"פ הפתגם הידוע²⁴ ששמע רבינו הזקן מרבו המגיד בשם הבעש"ט, שהחודש השביעי שהוא החודש הראשון לחדשי השנה, הקב"ה בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון דחודש אלול, ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה — נמצא, שהתחלת עבודת בני"ל למטה לברך את חדשי השנה היא בשבת מברכים חודש מרחשון, שבת בראשית.

ומתאים גם עם האמור לעיל אודות פירוק החבילות לאחר שמת"ת, סיום מועדי חודש תשרי — כי:

חודש תשרי הוא "חודש השביעי"²⁵, ש"משובע בכל" (כפי שמונה במדרש²⁶ פרטי הענינים שבזה), "משובע ומשביע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה"²⁴, שבו נתן הקב"ה את כל הענינים, הן ענינים רוחניים והן ענינים גשמיים, וכיון שזוהי נתינה של הקב"ה, הרי מובן שהנתינה היא ללא הגבלות.

ובסיומו של חודש תשרי, שבת בראשית, מברכים חודש מרחשון — שמכל חדשי השנה הרי זה החודש הראשון שמברכים בני"ל עצמם בכח ברכתו של הקב"ה לחודש השביעי, כיון שאז מתחילה עבודת האדם בפירוק החבילות שקיבל בחודש תשרי על כל השנה כולה.

וגם בענין זה מודגשת המעלה המיוחדת שבקביעות שנה זו, ששבת בראשית בא מיד לאחר שמח"ת — כי, ענין השבת בא לאחר ההקדמה דערב שבת, כמארז"ל²⁷ "מי שטרח בערב שבת (שבזה נכללים גם כל ששת ימי השבוע) יאכל בשבת", ובדרך כלל נכללת בטירחא ד"ערב שבת בראשית" גם עבודת ימי החול שלאחרי שמח"ת, ואילו בקביעות שנה זו ש"ערב שבת בראשית" הוא שמח"ת, נעשים כל עניני שבת בראשית —

22) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רס"ב. (25) אמור כג, כד ואילך. פינחס כט, א וש"נ. ואילך.

23) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 400. וש"נ. (26) ויק"ר פכ"ט, ח.

24) ראה כש"ט בהוספות סמ"א. וש"נ. (27) ע"ז ג, סע"א.

(נעתק ב"היום יום" כה אלול).

יא. הביאור בפירוש רש"י בס"פ ברכה:

הכרחו של רש"י שהכוונה בפסוק זה היא לשבירת הלוחות הוא — מהתיבות "לעיני כל ישראל" (שאותן מעתיק מהפסוק), כי, הדבר היחיד שמצינו שמה עשאו "לעיני כל ישראל" הוא שבירת הלוחות, שנאמר "ואשברם לעיניכם".

וההכרח לכך שהקב"ה אמר לו "יישר כחך ששברת", הוא (לא ממ"ש "אשר עשה משה", אלא) מהמשך הכתובים:

בפסוקים אלו משבח הכתוב את מעלותיו של משה רבינו — "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה גו'", "לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות וגו'". ועכ"ל, שגם בתיבות "לעיני כל ישראל" — דקאי על שבירת הלוחות, "ואשברם לעיניכם" — כוונת הכתוב לענין של שבח ומעלה, ולכן מפרש רש"י ש"הסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אשר שברת, יישר כחך ששברת".

ועפ"ז מובן מדוע לא פירש רש"י זאת בפ' תשא — כיון ששם אין הכרח לפרש ש"אשר שברת" הו"ע של שבח ומעלה, שהרי שם לא מדובר אודות שבחו ומעלתו של משה רבינו, אלא התיבות "אשר שברת" באים בהמשך ל"פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת", כפירוש רש"י: "אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות" (אפילו אם נפרש משמעות הדברים לא בסגנון של טענה וחסרון כו', כי אם בתור סיפור דברים).

יב. הביאור בנוגע לסיום בדבר טוב, שבדפוס ראשון ניתוסף לאחר התיבות "אשר שברת": "אשריך...". — נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפסה בלקו"ש ח"ט ע' 239 הערה 24.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להגבאי שי' שעמד למכור את ה"מצוות", לחבוש "שטריימל" ולומר דבר-תורה²⁸].

* * *

יג. הביאור בפירוש רש"י ר"פ בראשית:

אריכות הדברים בלשון רש"י היא בגלל שרש"י בא לבאר שני ענינים: (א) מדוע מסופר בתורה הענין ד"בראשית ברא אלקים וגו'" — דלכאורה, "לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל", ולא לכתוב כלל הענין ד"בראשית ברא אלקים וגו'". (ב) גם אם התורה צריכה לספר הענין ד"בראשית ברא אלקים וגו'" —

(51) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מ"ח תשכ"ט בסופה (תו"מ חנ"ד ע' 256). וש"נ.

ולהעיר, שישנו אמנם הפירוש של הצמח-צדק בענין זה⁴⁵, אבל, פירוש זה הוא ע"פ חסידות, ושייך ל"יינה של תורה", אבל לכל לראש צריך לבאר זאת ע"פ פשוטו של מקרא.

ה) ה"קלאץ-קשיא": מדוע הזכיר כאן את שמו של בעל המאמר — "אמר רבי יצחק", אף שבדרך כלל לא מזכיר רש"י את שמות בעלי המאמרים שמביא בפירושו?

[ואין לומר שפירוש זה מביא רש"י בשם רבי יצחק אביו, מצד כיבוד אב, ע"ד שמצינו שמביא דברי אביו בפירוש הגמרא⁴⁶ — כי, בגמרא כותב רש"י בפירוש "לשון אבא מורי כו", משא"כ כשכותב "רבי יצחק" סתם, הרי ישנם כו"כ שנקראים בשם זה, ובפרט בנדוד, שמפורש להדיא במדרש⁴⁷ "אמר רבי יצחק לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם וכו'"⁴⁸].

ועכצ"ל, שבענין זה יש שאלה שיכולה להתעורר אצל תלמיד ממולח, שתירוצה מרומז בכך שבעל המאמר הוא רבי יצחק.

וכמדובר כמ"פ שכל הענינים בפירוש רש"י צריכים להיות באופן המוכרח בפשטות הכתובים, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

י. כרגיל ללמוד ענין באגרת התשובה, כי, ענין התשובה קשור עם ענין הגאולה, שהרי ישראל עושין תשובה ומיד הן נגאלין⁴⁹, ולכן, בעמדנו בסמיכות לזמן המשיח, צ"ל הדגשה מיוחדת בנוגע לענין התשובה.

הביאור בלקוטי לוי"צ⁵⁰ לאגה"ת פ"ד, בענין אות וי"ו דשם הוי", ש"הוי"ו מורה על המשכה מלמעלה למטה, וגם המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות הנכללות .. במספר שש", ש"נקט ב' לשונות, חסד וטוב, הוא ההתחלה והסוף דהששה מדות, שהתחלתן חסד וסופן יסוד הנק' טוב" — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ט ע' 51 ואילך.

*

בראשית להודיעם שהארץ שלו ובידו להושיב
בה כל מי שירצה .. שלא יוכלו האומות לומר
לישראל גזלנים אתם כו"י.
(45) אוה"ת בא ע' רנה ואילך.
(46) ע"ז עה, א.
(47) מדרש תנחומא (באבער) פרשתנו יא.
וראה בהערות ותקונים שם.
(48) ראה גם תו"מ שבהערה 31 הערה 1.
וש"נ.
(49) ראה סנהדרין צז, ב. רמב"ם הל' פ"ז
ה"ה.
(50) הערות לתניא ריש ע' ל.

כולל גם הענין דשבת מברכים הראשון מכל חדשי השנה שמברכים בני" — ע"י הטירחא דשמח"ת²⁸.

* * *

ו. צוה לנגן ואמר ד"ה בראשית ברא אלקים וגו'.

* * *

ז. בנוגע ללימוד פירוש רש"י — הנה בהמשך להמדובר אתמול²⁹ אודות השייכות של סוף ספר דברים עם התחלת ספר בראשית (סיום והתחלת התורה), שהרי "נעוץ סופן בתחלתן"³⁰, נתעכב עתה על פירוש רש"י בסיום והתחלת התורה.

ובהקדמה — שבנוגע לפירוש רש"י בהתחלת ספר בראשית דובר כבר³¹, וגם נדפסו הדברים³², אבל אעפ"כ, נשארו כמה ענינים שלא נתבארו עדיין, ועד לתמיהה על כללות הענין, שעד עתה לא עמד על זה אף אחד, אע"פ שזהו ענין שנוגע לפשוטו של מקרא, שזהו ענינו של פירוש רש"י, כפי שאומר בעצמו "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"³³.

ישנם אמנם כמה מפרשי רש"י, הרא"ם והמהר"ל ועוד, וח"ו לומר שדבריהם בפירוש רש"י אינם מחוורים, אבל לאידך, יש בדבריהם ענינים שאינם פשוטו של מקרא.

ויובן ע"פ הפתגם הידוע³⁴ שאמר רבינו הזקן שבפירוש רש"י יש "יינה של תורה" — דלכאורה אינו מובן: הרי פירוש רש"י הוא פשוטו של מקרא? — אך הדיוק בזה הוא שבפירוש רש"י יש גם "יינה של תורה", והיינו, שמצד גודל מעלת שרש נשמת רש"י, יש בפירושו לא רק פשוטו של מקרא, אלא גם "יינה של תורה".

ועפ"ז יובן מ"ש רש"י³⁵ "יתיישב המקרא על פשוטו .. (ומוסיף) והדרשה תדרש כו"י" — דלכאורה: ענינו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא, ולמה צריך להוסיף "הדרשה תדרש", בה בשעה שאין זה נוגע לפשוטו של מקרא — כיון שנוסף על פשוטו של מקרא יש בפירושו גם ענינים מכל חלקי התורה (שגם הם שייכים לפירושו), ולכן מצינו במפרשי רש"י

(28) כמה פרטים מהמשך השיחה נכללו
בשיחה א', וחסר הסיום (המו"ל).
(29) שיחת יום שמח"ת ס"ז (לעיל ע' ..
ואילך).
(30) ספר יצירה פ"א מ"ז.
(31) שיחת ש"פ בראשית תשכ"ו בתחלתה
(תו"מ חמ"ה ע' 157 ואילך).
(32) לקו"ש ח"ה בתחלתו.
(33) פרש"י בראשית ג, ח. ועוד.
(34) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ז
ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).
(35) וארא ו, ט.

ענינים ששייכים לשאר חלקי התורה, וכמו הרא"ם שמפרש חלק ההלכה שבפירושו רש"י, והמהר"ל שמפרש חלק הרמז שבפירושו רש"י.

ועפ"ז מובן שבדברי המפרשים הנ"ל יכולים להיות סתירות בין פירושי רש"י ממקום למקום, כי, כאשר הפירוש הוא ע"ד ההלכה, הנה בנוגע להלכה יש כמה דעות, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"³⁶, וכמארוז"ל³⁷ שהתורה לא ניתנה חתוכה, ואדרבה: יש מ"ט פנים וכו', ולכן יכולים לפרש במקום אחד לפי דעת תנא פלוני, ובמקום אחר זה לפי דעת תנא אחר; משא"כ כאשר הלימוד הוא ע"ד הפשט, שהוא כנגד עולם העשי'³⁸, לא שייך שיהיו ב' דעות ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים", כיון שבנוגע למעשה לפועל חייבים להתנהג לפי דעה אחת.

ולכן משתדלים תמיד לבאר פירוש רש"י באופן המובן ל"בן חמש שנים למקרא"³⁹, שאי אפשר לומר לו ב' דעות, אלא דעה אחת, כיון שזוהי דרגת התורה כפי שקשורה עם עולם המעשה; אלא שלאחרי שמבארים ע"ד הפשט, יכולים להסיק מזה כיצד מתפרש הענין ע"פ "יינה של תורה".

ה. פירוש רש"י האחרון ב'פ' ברכה הוא על התיבות "לעיני כל ישראל", ומפרש רש"י: "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר⁴⁰ ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר⁴¹ אשר שברת, יישר כחך ששברת".

וצריך להבין:

(א) ההכרח של רש"י לפרש שכוונת הכתוב היא לשבירת הלוחות ע"י משה שעל זה אמר לו הקב"ה "יישר כחך ששברת", הוא, ממ"ש "אשר עשה משה", כמו "אשר שברת", שפירושו "יישר כחך ששברת", וא"כ, ה' רש"י צריך להעתיק מהפסוק גם את התיבות "אשר עשה משה"; ולפועל מעתיק רש"י מהפסוק רק את התיבות "לעיני כל ישראל", שמהם אין ראי' לענין ד"אשר שברת", "יישר כחך ששברת"?

(ב) "אשר" מלשון "יישר כח" אינו חידוש שנאמר לראשונה כאן, שהרי כבר נאמר ב'פ' תשא "אשר שברת", שפירושו "יישר כחך ששברת". וא"כ, ה' רש"י צריך לפרש זאת ב'פ' תשא (כמדובר כמ"פ שדרכו של רש"י לפרש הדבר בפעם הראשונה, ואז אינו צריך לחזור ולפרש זאת בפעם השני'),

(36) עירובין יג, ב. ורש"י.

(37) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. ועוד.

(38) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36.

(40) עקב ט, יז.

(41) תשא לד, א. עקב יו"ד, ב (ראה

לקו"ש ח"ט ע' 240 הערה 25. חכ"ו ע' 248

הערה 5).

(39) אבות ספ"ה.

ולא להמתין עד למ"ש ב'פ' ברכה "אשר עשה משה לעיני כל ישראל" כדי לפרש ש"הסכימה דעת הקב"ה לדעתו" ואמר לו "יישר כחך ששברת".

ומזה שרש"י לא פירש זאת בפסוק "אשר שברת", מוכח, שע"פ פשוטו של מקרא הפירוש ד"אשר (שברת)" הוא כמו בכל מקום שנאמר בתורה הלשון "אשר", ולא מלשון "יישר כח", שאין זה אינו פשוטו של מקרא. וא"כ, מהו ההכרח לפרש בפסוק "אשר עשה משה גו'" שב'פ' ברכה ש"אשר" הוא מלשון "יישר כח", דלא כפשוטו של מקרא?

ג) היתכן שרש"י מסיים פירושו על התורה בתיבת "שברת" — היפך הכלל שצריך לסיים בדבר טוב, וכפי שמצינו להלכה בנוגע להפטרות שסיומם בענין בלתי טוב, שחוזרים וכופלים הפסוק שלפנ"ז כדי לסיים בדבר טוב⁴².

ט. כמו"כ יש להתעכב על פירוש רש"י הראשון ב'פ' בראשית, "אמר רבי יצחק, לא ה' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"⁴³, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" — דלכאורה צריך להבין:

(א) מהי האריכות וכפל הלשון בפירוש רש"י "לא ה' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם .. ומה טעם פתח בבראשית", דלכאורה הול"ל בקיצור: "התחיל את התורה מבראשית ולא מהחודש הזה לכם משום כו"?

(ב) מהו הדיוק בשינוי הלשון בפירוש רש"י "לא ה' צריך להתחיל את התורה אלא .. ומה טעם פתח בבראשית"?

ג) מהו דיוק הלשון "משום כח מעשיו הגיד לעמו", ולא כהלשון הרגיל "שנאמר" וכיו"ב?

ד) הראי' שמביא רש"י מהפסוק "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", אינה מובנת כלל — שהרי רש"י מבאר שהטעם שפתח בבראשית הוא כדי שבנ"י ידעו מה להשיב על טענת אומות העולם "ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים", וא"כ, למה מביא ראי' מהפסוק "כח מעשיו הגיד לעמו גו'", שזהו מה שהקב"ה אומר לישראל, כפי שמפרש רש"י בתהלים⁴³: "כשנתן להם נחלת גוים הודיעם⁴⁴ כחו וגבורתו"?

(44) ורק לאח"ז מביא (פירוש נוסף) מ"מדרש תנחומא": "כתב לישראל מעשה

(42) ראה שם הערה !?

(43) תהלים קיא, ו.